

27.02.2020.

Izziņotas Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļu izlietojuma vadlīnijas – vai Latvijas kūdras nozare drošībā?

Vakar ar Latvijas ziņojuma publicēšanu Eiropas Komisija sniegusi vadlīnijas Taisnīgas pārkārtošanās fonda plānotā finansējuma izlietojumam Latvijai – ap 68 miljoniem eiro nākamo septiņu gadu laikā. Vadlīniju formulējumi Latvijas dārzkopības kūdras nozarei neviennozīmīgi interpretējami, kaut gan publiski EK apliecinājusi, ka nozare slēgta netiks. Nozīmīgas būs Latvijas un Briseles diskusijas tuvāko mēnešu laikā.

Eiropas Komisija publicējusi Eiropas zaļā kursa ietvaros tapušā Taisnīgas pārkārtošanās fonda regulas priekšlikuma finansējuma izlietojuma vadlīnijas, kur nosauktas prioritārās investīciju zonas Latvijā (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-country-report-latvia_en.pdf, 68-69.lpp). Tie uzskatāmi par nosacījumiem, kā izlietojami Latvijai plānotie 67.8 miljoni eiro uz nākamajiem septiņiem gadiem, ņemot vērā ES plānu pārkārtoties uz klimatneitrālu ekonomiku, samazinot SEG emisijas no emisiju ietilpīgiem sektoriem, kā arī atsakoties no kūdras kā fosilā kurināmā izmantošanas enerģētikā.

Kūdras nozarē joprojām bažas par nākotni – drīkstēsīm kūdru iegūt vai būs jāimportē?

No vadlīnijām noprotams, ka investīcijas plānotas ilgtspējīgas kūdras ražošanas nodrošināšanai un kūdrāju atjaunošanai, lai samazinātu SEG emisijas. Plānotas, piemēram, tādas atbalstāmās aktivitātes, kā “investīcijas izpētē un inovāciju aktivitātēs, veicinot uzlabotu tehnoloģiju pārneši” un “investīcijas tehnoloģiju un infrastruktūras izvietojumā, lai nodrošinātu (..) SEG emisiju samazinājumu (...)”. Kas saskan ar Latvijas kūdras asociācijas vēlmi saglabāt un attīstīt dārzkopības kūdras ieguves un pārstrādes nozari Latvijā. Asociācija cer, ka lietotais formulējums “ilgtspējīga kūdras ražošana” pēc būtības ietver EK izpratni arī par kūdras iegūvi, lai Latvijā nenonāktu pie paradoksālas situācijas, ka ilgtspējīgi ražot kūdras produktus drīkst, bet kūdru iegūt – nedrīkst, un tā jāimportē, piemēram, no Krievijas.

Latvijai būtiski nodalīt enerģētisko kūdru no kūdras dārzkopībai

Bažas rada tādi vadlīniju formulējumi, kā “Kūdras nozares adaptācija, lai tā kļūtu vairāk vides kontekstā ilgtspējīga, klimatam draudzīga un oglekļa neitrāla, novestu pie nodarbinātības izmaiņām ietekmētajos reģionos” un “Tāpat tas ietver arī nepieciešamību pēc jaunām iemaņām tiem cilvēkiem, kas šobrīd nodarbināti kūdras sektorā un tās vērtību ķēdē.”. Latvijas Kūdras asociācija cer, ka ar šiem formulējumiem EK saprot enerģētiskās kūdras iegūvi un izmantošanu. Būtu nepieciešams skaidri noformulēt šo izpratni izstrādātajos dokumentos. Tāpēc, jo būtiskāk lēmumu pieņēmējiem Briselē izskaidrot Latvijas kūdras nozares īpašo situāciju un dārzkopības kūdras nozares nozīmīgumu valsts ekonomikā.

Latvijā iegūto kūdru 95% apjomā izmanto dārzkopībā – kūdrā audzē pārtikas un dekoratīvo augu, kā arī koku stādus. Kūdras izmantošana Latvijā būtiski atšķiras no citām ES valstīm, kur to iegūst enerģētikai, jo Latvijā enerģētikā (sadedzinot siltumapgādes un enerģijas ieguves vajadzībām) izmanto tikai ap 2% no iegūtās kūdras.

Ingrīda Krīgere norāda: “Latvija kūdras enerģētikas vajadzībām neiegūst kopš 2002.gada. Eiropas zaļā kursa iniciatīvas mērķus Latvija, vismaz enerģētiskās kūdras ieguvē, sasniedza jau gandrīz 20 gadus atpakaļ. Būtiski nepārprotami nodalīt kūdras ieguvu un izmantošanu enerģētikā un kūdras ieguvu un izmantošanu dārzkopībā.”

Kūdras nozare modernizējama visā Latvijā, ne tikai Latgalē un Vidzemē

Latvijas Kūdras asociācija nepiekrīt EK uzstādījumam par tikai diviem Latvijas reģioniem, kurus ietekmētu pārkārtošanās – “Pāreja uz klimata neitrālu ekonomiku visvairāk varētu ietekmēt divus reģionus – Vidzemi, kur notiek lielākā daļa kūdras ieguves, un Latgali, reģiona nelabvēlīgās socio-ekonomiskās situācijas dēļ”. Kūdras ieguve vienmērīgi notiek visā Latvijas teritorijā – Kurzemes plānošanas reģionā atrodas 14% no licencētajām kūdras ieguves platībām, Rīgas plānošanas reģionā – 24%, Vidzemē – 21%, Zemgalē - 22%, bet Latgalē 19%.

Zīmīgi, ka Latgale ir kūdras resursiem bagātākais valsts reģions (tur atrodas trešā daļa jeb 31% no visiem Latvijas kūdras resursiem), bet tur notiek vismazākā kūdras ieguve. Kūdras ieguve dārzkopības vajadzībām un stādu audzētavu attīstība būtu iespēja attīstīt šo reģionu, radīt darbavietas un celt labklājību, novēršot cilvēku aizbraukšanu no Latvijas.

EK publiski apliecinājusi – kūdras nozari nav plānots slēgt

Būtiski, ka aizvakar, 25.februārī, EK pārstāvniecība Latvijā publiski paudusi informāciju, ka “Komisija (...) apliecina, ka kūdras nozares slēgšana Latvijā netiek paredzēta un nav priekšnosacījums Fonda finansiālā atbalsta saņemšanai. Gluži otrādi, šī būtu iespēja Kūdras nozari modernizēt, lai tā kļūtu videi un klimatam draudzīgāka ar mērķi samazināt siltumnīcas efekta gāzes un nodrošinātu ilgtspējīgu kūdras ieguvu.” (https://ec.europa.eu/latvia/news_lv).

Kūdras nozare atbalsta Eiropas zaļo kursu

Latvijas Kūdras asociācija atbalsta Eiropas zaļo kursu un gatava meklēt risinājumus, lai samazinātu SEG emisijas nozarē, un ir pārliecināta, ka kūdras ieguve un pārstrāde dārzkopības un mežsaimniecības vajadzībām (pārtikas stādu, koku un dekoratīvo stādu audzēšanai) jau šobrīd ir orientēta uz ilgtspējīgu, modernizāciju un attīstību.

Asociācija aprēķinājusi, ka saglabājot esošās ieguves platības un ieguves ikgadējos apjomus jau tagad prognozējams apgrozījuma pieaugums, nākamajos gados sasniedzot ap 300 miljoniem eiro (2018. gadā nozares apgrozījums bija 229 milj. eiro). Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļi nozares modernizācijai šo pienesumu ekonomikai ļautu palielināt.

Nozares piedāvājums, kā modernizēt nozari un samazināt emisijas

Nozare Taisnīgas pārkārtošanās fonda finansējumu vēlētos izmantot nozares modernizācijai, lielākas pievienotās vērtības radīšanai un SEG emisiju samazināšanai, kā arī kompensējošo pasākumu atbalstam, lai ar to radīto SEG emisiju piesaisti kompensētu nozares radītās emisijas un sekmētu klimatneitralitātes sasniegšanu Zemes izmantošanas sektorā (ZIZIMM), kur SEG ikgadējajā nacionālajā inventarizācijā tiek uzskaitītas emisijas no dārzkopības kūdras ieguves.

Pirmkārt, finansējumu var izlietot kūdras ieguves un pārstrādes tehnoloģiju modernizēšanai, kā arī esošo kūdras produktu pilnveidei (kūdras substrāti stādu audzēšanai), kā arī būtu iespējams radīt

jaunus – inovatīvus, perspektīvus produktus ar lielu pievienoto vērtību, piemēram, kūdras filtri, sorbenti (ūdens attīrīšanai, piesārņojuma likvidēšanai), celtniecības materiāli, izejvielas ķīmiskajai, celulozes un papīra rūpniecībai u.c.

Otrkārt, būtu nepieciešams rekultivēt vēsturiskās kūdras ieguves vietas, kuru rekultivācija nav veikta, mainoties valsts sociāli ekonomiskajai iekārtai, pirms tam pabeidzot kūdras ieguvi tajās atradnēs, kurās palicis rūpnieciskai ieguvei pietiekams kūdras resurss.

Treškārt, būtu veicināms kūdras produktu vietējais patēriņš, piemēram, stādu audzēšana un dārzkopība atbalstāma kā nozīmīga Latvijas tautsaimniecības nozare. Attīstot stādu audzēšanu Latvijā un radot eksporta produktus (piemēram, koku stādi, dārzeņi, dekoratīvo augu stādi), ļautu izvairīties no dārzeņu importa radītajām transportēšanas emisijām, kā arī palielinātu SEG piesaisti tepat Latvijā, samazinātu iepakojuma izmantošanu un atkritumu apjomu, kā arī radītu jaunas darba vietas reģionos.

Ceturtkārt, valstij būtu nepieciešams izstrādāt kompensējošo pasākumu kompleksu ar skaidriem nosacījumiem, ietverot kompensējošos pasākumus nozares klimatneitralitātes konceptā. Tas nozīmē - kūdras ieguves un kūdras produktu ražošanas radīto emisiju kompensēšana ar nozares veiktiem emisiju piesaistes pasākumiem, piemēram, rekultivēt izstrādātos kūdras ieguves laukus tos apmežojot, stādot dzērvenes un mellenes, vai īstenojot citas kompensējošas aktivitātes – attīstot stādu audzētavas, veidojot vēja parkus izstrādātajos kūdras ieguves laukos u.c.

Latvijas nacionālā pozīcija par Taisnīgas pārkārtošanās fonda regulas priekšlikumu

Jau ziņots, aizvakar, 25.februāra Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas sēdē deputāti atzina, ka Latvijai ir būtiski ne tikai saglabāt, bet attīstīt un veicināt dārzkopības kūdras ieguves un pārstrādes nozari. Tika pieņemts politisks lēmums valsts pārvaldes līmenī iestāties par Latvijas dārzkopības kūdras nozares turpmāku pastāvēšanu un tālāku attīstību. Atbildīgajai ministrijai – VARAM – uzdots sagatavot nacionālo pozīciju par EK Taisnīgas pārkārtošanās fonda regulas priekšlikumu, kurā jāparedz saglabāt dārzkopības kūdras ieguves un pārstrādes nozare Latvijā. Deputāti ierēdņus aicināja nepārprotami izskaidrot Latvijas kūdras nozares īpašo, atšķirīgo situāciju (kūdras izmantošana dārzkopībā, nevis enerģētikā) un nozares nozīmīgumu Latvijas ekonomikai. Latvijas nacionālās pozīcijas “Par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai ar ko izveido Taisnīgas pārkārtošanās fondu” projektu VARAM izskatīšanai Ministru kabinetā plāno virzīt 5.martā. Tāpat Saeimas Tautsaimniecības komisija uzdeva VARAM jau tuvākajā laikā pabeigt arī kūdras nozarei stratēģiski nozīmīgu politikas plānošanas dokumentu “Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādnes”.

Saskaņā ar vakar EK publicētajām vadlīnijām dalībvalstis izstrādās un ar EK saskaņos savus Teritoriālos Taisnīgas pārkārtošanās plānus, identificējot konkrētas atbalstāmās aktivitātes klimatneitralitātes mērķu sasniegšanai.

Latvijā iegūst dārzkopības kūdras

Latvijā iegūto kūdras 95% apjomā izmanto dārzkopībā – kūdrā audzē pārtikas un dekoratīvo augu, kā arī koku stādus. Lai arī kūdras ieguves procesā rodas SEG emisijas, izmantojot kūdras zaļo augu audzēšanai, notiek oglekļa dioksīda (CO₂) piesaiste. Kūdras izmantošana Latvijā būtiski atšķiras no citām ES valstīm (Īrija, Zviedrija, Somija un Igaunija), jo Latvijā enerģētikā (sadedzinot

**Latvijas Kūdras
asociācija**

siltumapgādes un enerģijas ieguves vajadzībām, tādējādi radot tūlītējas siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas) izmanto tikai ap 2% no iegūtās kūdras.

Latvijas Kūdras asociācija labprāt sniegs papildu informāciju par nozares pozīciju, nozares nozīmi tautsaimniecībā.

*Informāciju sagatavoja: Ingrīda Krīgere, Latvijas Kūdras asociācijas valdes locekle,
tālr.29106008, ingrida@peat.lv*